

YOUNGWORKS

JONGERENPERSPECTIEF OP DE NIEUWE LEERWEG

Rapportage onderzoek | Ministerie van OCW

4 december 2020

INHOUDSOPGAVE

1. Samenvatting	P. 2
2. Inleiding	P. 4
3. Resultaten	P. 5
3.1 Eerste reactie op het idee van een praktijkgericht programma	P. 5
3.2 Aansluiting van praktijkgericht programma op leerbehoeften	P. 7
3.3 Loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB)	P. 10
3.4 Perspectief op keuzemogelijkheden	P. 12
3.5 De inhoud van praktijkgerichte programma's	P. 15
4. Kansen en ideeën	P. 19
4.1 Kansen	P. 19
4.2 Ideeën en adviezen voor de invulling van praktijkgerichte programma's	P. 21

1. Samenvatting

Welke leerbehoeften hebben jongeren op het vmbo-gtl en welke kansen zien jongeren voor de nieuwe leerweg?

Om het jongerenperspectief op het samenvoegen van de gemengde en theoretische leerweg in een nieuwe leerweg in kaart te brengen, voerden we een kwalitatief onderzoek uit onder jongeren in het vmbo-gtl, havo en mbo. Ook gingen we in gesprek met jongeren uit de pilot Technologie & Toepassing (T&T) over hun ervaringen. Vanwege het beperkte aantal gesprekken (n=42) zijn inzichten indicatief van aard, vooral als het gaat om verschillen tussen subgroepen.

Vrijwel alle ondervraagde jongeren reageren positief op het idee van een nieuwe leerweg met een praktijkgericht programma. Het praktijkgericht programma kan op verschillende manieren inspelen op leerbehoeften van jongeren, die naar hun zeggen in het huidige vmbo onvoldoende worden vervuld. Dit onderzoek geeft inzicht in twee grote kansen.

- **Het praktijkgericht programma kan inspelen op een sterke behoefte aan praktische vaardigheden**

Jongeren hebben behoefte aan meer aandacht voor praktische vaardigheden binnen het vmbo-gtl, zoals zelfstandig werken, plannen, samenwerken en presenteren. Deze vaardigheden komen nu onvoldoende aan bod. Door gebrek aan ervaring met plannen en zelfstandig werken, geven jongeren die doorstromen naar het havo aan dat ze minder goed prioriteiten weten te stellen. Ze missen begeleiding van docenten. Door gebrek aan ervaring met samenwerken en presenteren, vinden met name mbo'ers het lastig om vorm te geven aan groepsopdrachten en vinden ze presenteren spannend. Jongeren zien toegevoegde waarde in een praktijkgericht programma, omdat ze denken dat dit soort vaardigheden een prominente rol krijgen binnen de praktijkgerichte opdrachten. Door vaker met deze vaardigheden aan de slag te gaan, doen ze ervaringen op die de overstap naar een vervolgopleiding kan vergemakkelijken. Ook zien ze het opdoen van deze vaardigheden in het algemeen als nuttig voor het toekomstige werkleven.

- **Het praktijkgericht programma speelt in op LOB-behoeften van jongeren**

Met betrekking tot loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) op het voortgezet onderwijs kan onderscheid worden gemaakt tussen twee overkoepelende thema's: het ontdekken van jezelf (Wat kan ik goed?) en het ontdekken van je toekomst (Hoe zie ik mijn toekomst?). Dit onderscheid baseren we op basis van inzichten uit voorgaande onderzoeken naar leerbehoeften van jongeren met betrekking tot LOB. In het huidige onderwijs vinden jongeren dat LOB-activiteiten vaak te veel op één van de twee thema's gericht zijn. Volgens jongeren kan een nieuwe leerweg inspelen op de behoefte om deze thema's samen te brengen, doordat alle leerlingen straks een praktijkgericht programma volgen. Door het praktijkgericht programma ontdekken ze bijvoorbeeld wat verschillende werkvelden inhouden en welke onderwerpen aan bod komen in het werkveld. Ook kunnen ze ontdekken of ze het leuk vinden om met soortgelijke opdrachten aan de slag te gaan in de toekomst, of juist helemaal niet. Tegelijkertijd geeft deze ervaring ook meer inzicht in hun eigen kwaliteiten.

Toch staat het traject ook voor enkele uitdagingen, waar rekening mee moet worden gehouden bij de invulling van de nieuwe leerweg en de praktijkgerichte programma's. Daarom formuleren we hieronder drie concrete adviezen:

- **De nieuwe leerweg vraagt om een duidelijk en overzichtelijk aanbod aan praktijkgerichte programma's**

Jongeren hebben behoefte aan bondige informatie over de verschillen tussen de praktijkgerichte programma's en de inhoud van de werelden daarbinnen. Enerzijds willen jongeren zelf keuzes maken binnen de nieuwe leerweg. Anderzijds willen ze binnen het praktijkgerichte programma bij de hand genomen worden, omdat ze aan de start van de bovenbouw nog niet goed weten wat hen aanspreekt. Voor scholen ligt hierbij de uitdaging om te zoeken naar een goede balans tussen sturing vanuit de school/leraar en de autonomie van jongeren.

- **Belang dat scholen in de praktijkgerichte programma's een geleidelijke weg naar meer zelfstandigheid aanbieden**

Een belangrijke voorwaarde bij het aanleren van die nieuwe vaardigheden, is een duidelijke opbouw van het praktijkgerichte programma. Jongeren hebben behoefte aan structuur en willen niet gelijk in het diepe gegooid worden. Het is daarom belangrijk dat scholen een stapsgewijze opbouw hanteren in de uitvoering van het praktijkgerichte programma. Begin laagdrempelig en help jongeren actief bij het maken van plannings en contact leggen met mensen buiten school. Geef jongeren bij elke volgende opdracht steeds iets meer vrijheid of verantwoordelijkheid. Op die manier bouwen jongeren zelfvertrouwen op in hun kwaliteiten en leren ze steeds meer eigen invulling geven aan een opdracht.

- **Belang van een duidelijke omschrijving (frame) van de nieuwe leerweg**

De nieuwe leerweg roept een aantal twijfels op. Zo maken jongeren zich zorgen over achteruitgang van het opleidingsniveau bij het samenvoegen van vmbo-gl en vmbo-tl. Jongeren denken dat vmbo-gl een lager niveau is dan vmbo-tl. Ook zet het frame 'praktijkgericht' ze op het verkeerde been: praktijkgericht betekent in hun ogen met de handen werken en associëren ze met vmbo-basis en vmbo-kader. Het is belangrijk om die twijfels in de communicatie rondom de nieuwe leerweg weg te nemen. Bijvoorbeeld door de term 'praktijkgericht' los te laten.

Een tweede twijfel betreft de vraag of de nieuwe leerweg voldoende voorbereidt op het havo. Het is daarom belangrijk dat jongeren op voorhand inzicht krijgen hoe de nieuwe leerweg wél een goede voorbereiding kan vormen. Leg bijvoorbeeld nadruk op het aanleren van nuttige vaardigheden voor het havo en neem in communicatie de angst weg onvoldoende vakinhoudelijke kennis op te doen voor het havo.

Tot slot vraagt de nieuwe leerweg om een passende naam. Jongeren worstelen met de naamgeving. Enerzijds zijn ze positiever over mavo dan over vmbo: vmbo klinkt lager. Anderzijds vinden ze vmbo beter passen bij de inhoud van de nieuwe leerweg, want vanuit de nieuwe leerweg stromen de meeste jongeren door naar het mbo (en vmbo staat voor voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs). De praktijkgerichte programma's focussen op toepassing van kennis en vaardigheden in de praktijk, waar mavo in de ogen van jongeren focust op theorie. Misschien moet de nieuwe leerweg een nieuwe naam krijgen en loskomen van het 'oude' vmbo en mavo. Een nieuwe naam zou kunnen focussen op de extra uitdaging die de nieuwe leerweg te bieden heeft, in een levensechte leeromgeving.

2. Inleiding

Samen met het onderwijsveld werkt het ministerie van OCW aan de ontwikkeling van de nieuwe leerweg in het vmbo, die in de plaats komt van vmbo-gl en vmbo-tl. Het doel is om jongeren vanuit het vmbo beter voor te bereiden op hun vervolgopleiding. Bijvoorbeeld door middel van betere loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) en meer praktijkgericht onderwijs. Zo moet de nieuwe leerweg een betere aansluiting op een vervolgopleiding bieden.

In schooljaar 2020/2021 gaan 136 vmbo-scholen pilots draaien met praktijkgerichte programma's. De pilot T&T, waaraan al 36 scholen deelnemen, wordt ook onderdeel van de pilot. Het idee is onder meer dat leerlingen in de pilot levensechte opdrachten gaan uitvoeren voor het bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in hun regio. Ze leren vanuit eigen interesses op zoek te gaan naar nieuwe oplossingen voor bestaande problemen. Zo leren jongeren brede praktische vaardigheden, en werken ze tegelijk ook aan LOB.

Het ministerie van OCW heeft Youngworks gevraagd om het **jongerenperspectief op de nieuwe leerweg** in kaart te brengen. Om dit in kaart te brengen, voerde Youngworks een kwalitatief onderzoek uit, bestaande uit 21 online duo-sessies met in totaal 42 jongeren uit het voortgezet onderwijs (vmbo-gtl en havo), mbo en de pilot T&T. De sessies bestonden uit drie onderdelen:

1. Leerbehoeften van vmbo'ers in de gemengd/theoretische leerweg (GTL): Welke leerbehoeften hebben jongeren in de GTL? Welke behoeftes worden nog niet vervuld in het huidige onderwijs? Wat zijn ervaringen van jongeren in het huidige onderwijs?
2. Perspectief op de nieuwe leerweg: Hoe reageren jongeren op het idee? Hoe kijken ze naar de (keuze)mogelijkheden? Welke kansen zien zij?
3. Behoeften met betrekking tot praktijkgerichte programma's: Welke behoeften en voorkeuren hebben jongeren met betrekking tot de inhoud van de praktijkgerichte programma's: type opdrachtgevers, thema's, werkplekken etc.?

De onderzoeksgroep bestond uit een mix van jongeren van vmbo-gl en vmbo-tl (16 jongeren), havo (6 jongeren), en mbo (12 jongeren). Daarnaast spraken we jongeren die reeds ervaring hadden opgedaan binnen de pilot T&T: 2 vmbo'ers, 2 havisten en 4 mbo'ers. Het onderzoek is kwalitatief van aard. Dit gaf de mogelijkheid om door te vragen op ervaringen en onderliggende behoeften en motivaties. Vanwege het beperkte aantal gesprekken zijn inzichten indicatief van aard, vooral als het gaat om verschillen tussen subgroepen.

In deze rapportage beschrijven we de resultaten uit het onderzoek met betrekking tot de vraag: Wat is het leerlingenperspectief op de nieuwe leerweg? Daarnaast formuleren we praktische adviezen om de invulling van de nieuwe leerweg optimaal te laten aansluiten op de (verschillende) behoeften en motivaties van de doelgroep.

We hebben dit onderzoek met veel plezier uitgevoerd. Neem voor vragen of toelichting contact op met Youngworks, t. 020 – 419 98 40.

3. Resultaten

3.1 Eerste reactie op het idee van een praktijkgericht programma

Eerste reactie op praktijkgerichte programma's is positief

Jongeren zijn positief over de toevoeging van een praktijkgericht programma aan het vmbo-gtl. Het sluit goed aan op een centrale behoefte om opgedane kennis te leren toepassen in de praktijk. Hoewel jongeren vanuit vmbo-gl praktijkervaring opdoen in beroepsgerichte vakken, hebben jongeren vanuit vmbo-tl hier geen ervaring mee. Frustraties die met name in vmbo-tl spelen zijn onder meer “Waar doe ik het voor?” en “Wat heb ik eraan om dit te leren?”. Jongeren kunnen zich nu niet goed voorstellen hoe ze vakinhoudelijke kennis kunnen toepassen of wat ze hier later aan hebben. Hierdoor raken ze gedemotiveerd en heerst er bij een grote groep een zesjesmentaliteit: jongeren willen zo min mogelijk inspanning leveren om hun diploma te behalen. Met de invoering van een praktijkgericht programma, denken jongeren van zowel gl als tl echt iets nuttigs te gaan leren: theorie leren toepassen in de praktijk. Daarmee denken ze handige vaardigheden op te doen en beter zicht te krijgen op het belang van de vakinhoudelijke kennis en vaardigheden voor de toekomst.

“Ik denk dat je hier wel iets nuttigs gaat leren. Ik leer nu bijvoorbeeld rekenen, maar heb niet het idee dat ik het later ga gebruiken. Maar als je problemen moet gaan oplossen, waar je ook een beetje bij moet rekenen, dan zie je gelijk hoe je dat kan toepassen. Beetje meer bezig zijn met de toekomst.”

Shanti, havo

Ook hebben jongeren van vmbo-gtl een sterke behoefte om (werk)ervaringen op te doen buiten het klaslokaal. De “ouderwetse manier” van lesgeven, waarbij de leraar informatie zendt en de leerlingen informatie ontvangen, sluit onvoldoende aan op deze leerbehoefte. Jongeren slaan aan op het idee dat ze niet 24/7 op school hoeven te zitten in het praktijkgericht programma: niet de hele dag luisteren, maar iets leren door ervaringen buiten het klaslokaal op te doen.

“Dat praktijkgericht vak is echt superhandig. We moeten altijd maar luisteren in theorievakken. Dat komt echt niet meer binnen na een paar uur. Dan haken we af. Maar als je in de praktijk gaat leren, dan ga je het persoonlijk leren. Snap je? Je leert niet door te luisteren naar ervaringen van iemand anders, maar je doet zelf nieuwe ervaringen op.”

Maan, mbo

Tot slot is het praktijkgerichte programma een goede voorbereiding op het mbo. Vmbo'ers denken tijdens het mbo met soortgelijke opdrachten aan de slag te gaan en mbo'ers bevestigen dit. In de nieuwe leerweg doen jongeren dus alvast ervaring en kennis op over de aanpak en uitvoering van praktijkgerichte opdrachten. Ze zijn ervan overtuigd dat deze kennis en ervaring hen zal helpen om op het mbo makkelijker van start te gaan met projecten en groepsopdrachten.

“Supergoed idee dit. Want na het vmbo gaan de meesten toch een praktijkgerichte opleiding volgen. Het is heel fijn om al een beetje te weten wat dat inhoudt en ervaring op te doen. Dan kun je op het mbo snel van start.”

Neil, vmbo-tl

Twijfels bij de nieuwe leerweg

De beschrijving van de nieuwe leerweg roept ook enkele twijfels op.

Twijfel 1. Het praktijkgericht programma als specialisatie en de angst om verkeerd te kiezen

Jongeren denken dat een praktijkgericht programma bestemd is voor degenen die al weten welke richting ze op willen na het vmbo of een concrete visie hebben op hun toekomstig beroep. Ook als we benadrukken dat het praktijkgerichte programma niet bepalend is voor de richting van een vervolgopleiding, worden de labels van de programma's onbewust geassocieerd met een specialisatie voor een bepaalde richting, vergelijkbaar met de profielkeuze. Door gebrek aan ervaring en nog beperkte zelfkennis van kwaliteiten en interesses, zijn ze bang om een verkeerde keuze te maken waarmee ze zich vastleggen in een verkeerde richting. Hoewel het praktijkgerichte programma dus niet bepalend is voor de toekomst, kan het wel zorgen voor keuzestress en de angst om een verkeerd programma te kiezen. Dit is een interessante tegenstelling: de titels van de praktijkgerichte programma's klinken specifiek, terwijl de keuzemogelijkheden voor verschillende contexten (werelden) uiteindelijk juist een breed perspectief zouden moeten gaan bieden.

“Moet je gelijk iets kiezen voor een periode van twee jaar? Ik zou wel de optie willen om te wisselen. Want als je nog niet weet wat je leuk lijkt en je kiest een vak dat niet leuk blijkt te zijn, dan zit je er twee jaar aan vast. Je moet kunnen wisselen want eind van de tweede klas weet je nog niet wat je wilt doen.”

Daniëlle, mbo

Twijfel 2. Zorgen over het opleidingsniveau

Hoewel vmbo-gl en vmbo-tl verschillen qua insteek maar niet in niveau, is dat bij de meeste jongeren nog niet bekend. Jongeren weten niet dat de waarde van het diploma en de doorstroommogelijkheden identiek zijn. Jongeren zien vmbo-gl als een hoger niveau dan vmbo-basis en vmbo-kader, maar als een lager niveau dan vmbo-tl. Met name jongeren vanuit vmbo-tl zijn bang dat het niveau achteruitgaat bij samenvoeging van de twee leerwegen.

“Ze moeten vmbo-gl en vmbo-tl niet samenvoegen hoor. Ik zie het al gebeuren dat ik dan al mijn tijd verdoe aan het uitleggen van de opdracht, omdat die van vmbo-gl het dan niet snappen. Daar heb ik geen zin in.”

Sander, vmbo-tl

Twijfel 3. Bereidt de nieuwe leerweg voldoende voor op het havo?

Verder snappen jongeren nu nog niet hoe de nieuwe leerweg goede voorbereiding is op het havo.

1. Jongeren zien weinig of geen overeenkomsten tussen de praktijkgerichte opdrachten en leren op het havo. De ondervraagde jongeren zijn niet bekend met vergelijkbare programma's en praktijkgerichte opdrachten op het havo. Op dit moment bestaat het vak Onderzoek & Ontwerpen (en in mindere mate het vak NLT), waarbij jongeren ook met levensechte opdrachten aan de slag gaan. Daarnaast bestaan er schooleigen initiatieven als de vakhavo¹. De ondervraagde jongeren hadden daar nog nooit van gehoord. Sommige havisten denken wel baat te hebben bij het aanleren van de vaardigheden die je leert tijdens de praktijkgerichte opdrachten (bijv. zelfstandig

¹ <https://havoplatform.nl/vakhavo/vakhavo-een-veelbelovend-concept/>

werken, plannen en onderzoek doen). Toch denken ze dat de nieuwe leerweg een betere voorbereiding is op het havo als het havo ook een praktijkgerichte focus krijgt. Enkele havisten die zijn doorgestroomd vanuit de pilot T&T gaven bijvoorbeeld aan dat ze goed zijn voorbereid op het vak Onderzoek & Ontwerpen.

“Samenwerken en presenteren is altijd wel handig om te kunnen, maar niet per se nodig voor het havo. Bij havo moet je namelijk veel leren en doe je eigenlijk geen projecten. Het is dus niet logisch om door middel van deze projecten voor te bereiden op havo.”

Daphne, havo (doorstromer vanuit T&T)

2. Jongeren maken zich zorgen of ze voldoende vakinhoudelijke kennis opdoen voor het havo. Ze weten dat havo uit zeven theorievakken bestaat en dat de vakinhoud van hoger niveau is. In de nieuwe leerweg sluiten jongeren minimaal vijf theorievakken af, ze volgen in het derde leerjaar minimaal 2 vakken meer en mogen ook in meer vakken examen doen. Toch lezen jongeren dit als het volgen van 'slechts' vijf theorievakken. Ze vragen zich daarom af of de overstap naar het havo niet moeilijker wordt.

“In de nieuwe leerweg volg je maar vijf theorievakken. Terwijl dat er zeven zijn op havo. Kan je dan nog naar havo overstappen? Want je mist kennis in twee vakken. Wordt dat dan niet moeilijk? Want het niveau op het havo ligt ook veel hoger zoals ik dat ervaren heb.”

Imane, havo

“Ik denk dat als ik de nieuwe leerweg had gedaan, dat ik gelijk naar een mbo-opleiding was gegaan in plaats van de havo. Dan had ik al geproefd van het praktijkgerichte en dan had ik waarschijnlijk ook geen zin meer om 24/7 in de theorie te duiken.”

Arman, havo

Twijfel 4. Taal: Het frame ‘praktijkgericht onderwijs’ wekt verkeerde associaties

De term ‘praktijkgericht’ roept veel verkeerde associaties op. Praktijkgericht onderwijs wordt onder alle ondervraagde jongeren geassocieerd met practica, praktijkonderwijs en werken met je handen. Na uitleg zeggen mbo'ers wel ervaring te hebben met praktijkgerichte opdrachten op het mbo. Vmbo'ers hebben vrijwel nooit ervaring met praktijkgerichte opdrachten en vinden het lastig om hier een beeld van te vormen. Zelfs na uitleg is het moeilijk om afstand te doen van voorbeelden van praktisch onderwijs.

“Geen idee. Bij praktijkgericht denk ik aan vakken waarbij je iets met je handen doet. Techniek en kunst bijvoorbeeld in de onderbouw. Of nu heb ik kooklessen in mijn vakkenpakket. Theorie is Nederlands, Engels en wiskunde.”

Bryan, vmbo-gl

3.2 Aansluiting van praktijkgericht programma op leerbehoeften

Leerbehoeften van vmbo'ers in de GTL

In het huidige vmbo-gtl ontwikkelen jongeren onvoldoende praktische vaardigheden. De focus ligt sterk op theorie, maar er is onvoldoende vertaalslag naar de praktijk. Jongeren missen bijvoorbeeld aandacht voor vakspecifieke vaardigheden, zoals leren programmeren, ontwerpen of werken met technische instrumenten. Bovendien missen ze aandacht voor algemene vaardigheden. De behoefte aan praktische vaardigheden is samengevat in figuur 1. Van de algemene vaardigheden werden samenwerken,

presenteren en plannen het vaakst genoemd. De overige vaardigheden werden ook meerdere keren genoemd. Sommige vaardigheden vinden jongeren in het algemeen belangrijk om te kunnen. Andere vaardigheden worden specifiek aan een vervolgopleiding gekoppeld. We zullen deze leerbehoeften hieronder kort toelichten.

Figuur 1. Vaardigheden die jongeren willen leren

Presenteren

Jongeren willen meer ervaring op doen met presenteren. Niet alleen voor hun vervolgopleiding, maar ook voor het toekomstige werkveld. Ze vinden het belangrijk om ideeën op een duidelijke en bondige manier te kunnen pitchen. Mbo'ers moeten bijvoorbeeld regelmatig presentaties geven voor projecten en zeggen dit onvoldoende te hebben geoefend tijdens het vmbo. Het aantal presentaties gedurende de middelbareschooltijd is op één hand te tellen. Door gebrek aan ervaring vinden jongeren het eng om voor een grote groep te staan.

“Presenteren is belangrijk, want later op mijn werk zal ik ook ideeën moeten pitchen. Maar dit leren we niet hoor. Ik denk dat we in 3,5 jaar maar 2 presentaties hebben gedaan van 5 minuten. Het zou wel fijn zijn als we leren waar we op moeten letten bij presentaties en ervaring opdoen.”

Joram, vmbo-tl

Plannen en organiseren

Plannen en organiseren is een vaardigheid die havisten en mbo-studenten graag beter hadden willen ontwikkelen tijdens het vmbo. Op het vmbo worden leerlingen namelijk aan de hand genomen. De leraren geven een planning en leerlingen voeren uit wat hen wordt opgedragen. Ze nemen een passieve houding aan. Daarentegen wordt op het havo en het mbo verwacht dat jongeren zelfstandig te werk gaan. Doorstromers voelen zich dan ook vaak aan hun lot overgelaten. De lat ligt hoger op het havo en het mbo en jongeren zoeken naar een manier om de hoeveelheid werk op een efficiënte manier af te krijgen. Ze zoeken naar houvast: waar moet ik beginnen en welke taken hebben prioriteit?

“Plannen en organiseren hebben wij nooit geleerd. Op het vmbo werd alles voorgekauwd. Toen ik op de havo kwam, kreeg ik voor mijn gevoel een harde klap. Ineens moest ik zelf alles doen. Toen kwam ook Corona en kon ik het allemaal even niet meer. Ben het overzicht helemaal kwijt.”

Ava, havo

“Op het vmbo wordt geen aandacht besteed aan hoe je opdrachten goed kunt plannen. Dit moet je op het mbo wel vanaf dag 1 zelf doen. Je moet heel veel in korte tijd afhebben. Dat vind ik nog steeds lastig.”

Abbey, mbo

Reflecteren en evalueren

Vrijwel alle jongeren op vmbo-gtl willen meer reflecteren op hun werk en opdrachten. Ze willen niet alleen een cijfer voor een project, maar gaan graag in gesprek met elkaar en met de leraar om zicht te krijgen op wat beter kan, ook als het gaat om hoe ze andere vaardigheden aanpakken zoals presenteren en plannen. Zonder reflectie hierop, weten ze niet wat ze de volgende keer beter kunnen doen. Daarnaast horen jongeren graag van hun leraar wat ze goed doen, ook met het oog op de keuze voor een vervolgopleiding.

“Reflecteren doen we niet op school. Je krijgt een cijfer terug, maar we zullen nooit even gaan zitten om te praten over wat beter kan. Maar als je wilt verbeteren moet je wel weten wat je fout hebt gedaan. Dan pas weet je waar je op moet letten. Dus ik vind dat dit meer aandacht mag krijgen.”

Bryan, vmbo-gl

Samenwerken en ideeën ontwerpen

Samenwerken en ideeën ontwerpen worden beduidend vaker benoemd als belangrijke vaardigheden voor het mbo ten opzichte van havo. Een groot deel van de mbo'ers loopt namelijk tegen uitdagingen aan bij samenwerken. Ze hebben negatieve ervaringen met groepsopdrachten, omdat ze nog geen gebalanceerde taakverdelingen kunnen maken. Als het gaat om samenwerken, vinden jongeren het belangrijk om te kunnen sparren over nieuwe ideeën: niet alleen je eigen ideeën opleggen aan anderen, maar ook naar elkaar luisteren om zo samen tot een hoger niveau te komen.

“Op het mbo moet je veel samenwerken in groepjes. Ik vind die groepsopdrachten maar niks. Het is moeilijk om een goede planning en taakverdeling te maken. Er zijn altijd mensen die zich niet aan de planning houden of hun taken niet goed uitvoeren. Dan doe ik het liever zelf.”

Romana, mbo (doorstromer vanuit T&T)

Initiatief nemen, zelfstandig werken en onderzoek doen

Initiatief nemen, zelfstandig werken en onderzoek doen, zijn vaardigheden die vooral havisten belangrijk vinden. Havisten zeggen veel zelfstandiger te moeten werken dan op het vmbo. Ze vinden het lastig om op zichzelf aangewezen te zijn en geen of weinig begeleiding te krijgen. Ook zeggen havisten vaker zelfstandig bronnen en informatie op te moeten zoeken dan op het vmbo. Ze hebben dit niet eerder geleerd en kunnen onvoldoende onderscheid maken tussen betrouwbare en onbetrouwbare bronnen. Dit blijken ze ook niet aangeleerd te krijgen op het havo.

“Havo is veel meer stof en veel meer verantwoordelijkheid. Je moet best vaak zelfstandig onderzoek doen, maar verder dan de eerste pagina van Google kom ik niet hoor. Zou niet weten hoe ik dit beter moet doen.”

Jairo, havo

Havisten benadrukken vanuit retrospectief het belang voor meer vrijheid op het vmbo. Ze hadden meer zelf willen uitvogelen. Bijvoorbeeld in de vorm van een vrije opdracht, waarbij het doel wel vaststaat, maar de weg ernaartoe in te vullen is door de leerlingen zelf. Tegelijkertijd moet er ook een balans zijn tussen vrijheid en duidelijke kaders/structuur. Ook de huidige vmbo'ers geven aan behoefte te hebben aan structuur en begeleiding in de vorm van een duidelijke opdrachtbeschrijving en leraren die fungeren als vraagbaak. Bij te veel vrijheid denken ze het overzicht te verliezen. Met behulp van goede begeleiding in het proces van zelfstandig werken en onderzoek doen op het vmbo, denken vmbo'ers wel goed voorbereid te worden op het havo.

3.3 Loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB)

Loopbaancompetenties

De vijf loopbaancompetenties van Marinka Kuijpers en haar onderzoeksteam zijn een belangrijke basis voor het Nederlandse LOB-beleid en de vormgeving van LOB binnen het onderwijs.²

1. Kwaliteitenreflectie → wie ben ik, wat kan ik?
2. Motievenreflectie → wat wil ik, wat drijft mij?
3. Werkexploratie → welk soort werk past bij mij?
4. Loopbaansturing → hoe bereik ik mijn doelen?
5. Netwerken → wie kan me daarbij helpen?

Figuur 2. Loopbaancompetenties: uit wegwijzer van Expertisepunt LOB

Uit onze voorgaande onderzoeken naar leerbehoeften van jongeren met betrekking tot LOB is gebleken dat jongeren kwaliteiten- en motievenreflectie bij elkaar vinden horen, omdat deze over het ontdekken van jezelf gaan. Werkexploratie, loopbaansturing en netwerken gaan meer over de buitenwereld en hoe je stappen zet naar je toekomstige werkveld. Jongeren vinden het logisch dat je eerst focust op kwaliteiten- en motievenreflectie. Nadat je een goed beeld hebt van jezelf, kun je aan de slag met de wereld om je heen en de toekomst. Bijvoorbeeld door je visie op het werkveld te verbreden en doelen voor de toekomst op te stellen. In dit onderzoek verdelen we de leerbehoeften van jongeren met betrekking tot LOB daarom onder in twee categorieën:

- Jezelf ontdekken: Wat kan ik? Waar ben ik echt goed in? En wat drijft mij?
- De toekomst ontdekken: Wat wil ik later doen? Wat past bij mij? En hoe bereik ik mijn doelen?

Per thema zullen we bespreken waar LOB soms tekortkomt en hoe een centrale rol voor LOB in de praktijkgerichte programma's kan bijdragen aan de behoeftes van jongeren op het vmbo-gtl.

Jezelf ontdekken

Jongeren op het voortgezet onderwijs willen zicht krijgen in datgene waar zij goed in zijn. Want als je een goed beeld hebt van jezelf, kun je ook aan de slag met de wereld om je heen en de toekomst. In de huidige LOB-lessen proberen ze zichzelf te leren kennen door middel van persoonlijkheidstestjes. Maar jongeren vinden dit lange, saaie vragenlijsten en haken halverwege de vragenlijst af. Daarnaast geven sommige vmbo'ers aan liever niet van tevoren te diep na te denken over wat ze willen en kunnen. Zij hebben de behoefte om ervaring op te doen in de praktijk, om zo te ontdekken waar ze goed in zijn. Het praktijkgerichte programma sluit daarom goed aan op deze behoefte. We benoemen enkele voorbeelden van manieren waarop jongeren zichzelf denken te kunnen ontdekken tijdens het praktijkgerichte programma:

- Groepsopdrachten > Ontdekken welke rol ik kan aannemen in groepsopdrachten. Ben ik een leider, of juist niet? Kan ik goed omgaan met anderen?
- Divers takenpakket > Welke taken liggen mij goed? Ben ik een denker of een doener? Ben ik het creatief brein of creatief in de uitvoering? Kan ik goed presenteren of kan ik juist mooie PowerPoint slides maken? Ben ik de regelaar?

² Marinka Kuijpers formuleerde in haar proefschrift vijf loopbaancompetenties. In 2006 werden deze voor het eerst toegepast binnen het onderwijsdomein 2006. Publicatie: Over leerloopbanen en loopbaanleren: loopbaancompetenties binnen het (v)mbo. (F. Meijers, M. Kuijpers en J. Bakker).

- Contact met opdrachtgevers > Hoe goed zijn de sociale vaardigheden? Ben ik goed in contact onderhouden met opdrachtgevers? Kan ik mails opstellen? Durf ik te bellen?

"In een praktijkgerichte opdracht kun je wel ontdekken waar je goed in bent. Ik weet eigenlijk niet waar ik zelf goed in zou zijn. Of ik bijvoorbeeld de groep goed kan leiden, of dat ik bijvoorbeeld liever taken uitvoer."

Amber, vmbo-gl

Toekomstige mogelijkheden ontdekken

Ook oriëntatie op de toekomst is voor vmbo'ers van groot belang. Ze willen weten welke beroepen er zijn en wat de arbeidsmarkt hen te bieden heeft. We horen regelmatig terug dat ze een beeld proberen te krijgen van zeer uiteenlopende beroepen en werkvelden. De studiekeuze- en beroepentesten die veel scholen gebruiken hebben hiervoor weinig toegevoegde waarde, geven de jongeren aan. Hun kritiek op de vragenlijsten is dat het 'gekke vragen' zijn, over bijvoorbeeld hobby's en vrienden. Ze begrijpen niet hoe dit bijdraagt aan een goede studiekeuze of een passend beroep. Het liefst ervaren ze zelf in de praktijk of een beroep bij hun past en of ze hier later iets mee willen doen.

Door het praktijkgerichte programma kunnen jongeren zich op verschillende manieren oriënteren op de toekomst. Allereerst denken jongeren door de keuzemogelijkheden binnen het praktijkgericht programma aangespoord te worden om na te denken over de toekomst. Nu worden ze vaak te laat aangespoord om hierover na te denken, waardoor sommigen een overhaaste keuze hebben gemaakt. Door na te denken over de mogelijkheden binnen verschillende werelden, denken jongeren ook automatisch na te denken over de mogelijkheden voor een vervolgopleiding.

"Ik heb in de vierde klas aan mijn docent gevraagd wat hij bij mij vond passen. Hij zei dat ik goed was in economie en dat ik iets met management kon gaan doen. Toen heb ik dat gekozen. Maar na twee maanden ben ik gestopt, omdat het echt heel stom was."

Nino, mbo

Daarnaast doen jongeren zelf ervaringen op binnen verschillende werelden van het praktijkgerichte programma. Waar ze tijdens LOB-lessen enkel verhalen zouden horen of lezen uit de verschillende werelden, komen ze binnen de praktijkgerichte programma's ook daadwerkelijk in aanraking met de wereld. Aan de hand van eigen ervaringen hopen ze beter zicht te krijgen op de verschillen tussen werkvelden, wat het zetje kan zijn in de richting van een passende vervolgopleiding.

"Door opdrachten in verschillende werelden te doen, kan ik beter mijn opties voor na het vmbo vergelijken. Op basis van mijn eigen ervaringen. Mijn mentor heeft weleens over de opties na het vmbo verteld, maar ik ben dat eigenlijk alweer vergeten. Je hebt er veel meer aan als je zelf dingen ervaart."

Jaslin, vmbo-gl

Tot slot kunnen de praktijkgerichte programma's bijdragen aan het opbouwen van een netwerk. Dit hoorden we vooral terug onder jongeren die al aan de pilot T&T hebben deelgenomen. Dit zijn voor hen waardevolle contacten, waar zij in de toekomst op denken terug te kunnen vallen. Ook doen ze gelijk sociale vaardigheden op bij het netwerken.

“Stel ze zijn blij met het resultaat dat jij levert, dan weten ze wie je bent en onthouden ze je misschien. Zo bouw je automatisch een netwerk op en breid je connecties uit. Heel handig voor later.”

Joram, vmbo-tl

Wijze waarop LOB wordt aangeboden zou kunnen worden aangepast

Op de middelbare scholen van de ondervraagde jongeren zijn LOB-activiteiten vaak op één thema gericht: ofwel op het ontdekken van jezelf, ofwel op het ontdekken van je toekomst. Bij netwerk-activiteiten, zoals een beroepenmarkt, is te weinig ruimte om te ontdekken hoe persoonlijke kwaliteiten toegepast kunnen worden. En in activiteiten waarin jongeren op persoonlijke kwaliteiten moeten reflecteren, wordt onvoldoende vertaalt naar de vraag welk werk erbij past. Een groot deel van de jongeren benadrukt dan ook dat het oriënteren op jezelf en op de toekomst geen aparte onderdelen moeten zijn binnen LOB, maar bij elkaar horen. Idealiter zien ze 'toekomstgerichte' activiteiten samensmelten met activiteiten waarin je jezelf kan ontdekken.

Volgens jongeren kunnen praktijkgerichte programma's sterk inspelen op deze behoefte. In de praktijkgerichte programma's kunnen ze op een laagdrempelige manier ontdekken (kennis opdoen) en ervaren. Ze leren wat verschillende werkvelden inhouden en welke onderwerpen hierin aan bod komen. Deze kennis is relevant voor hun opleidingskeuze. Daarnaast ontdekken ze of ze later met soortgelijke opdrachten aan de slag willen gaan en doen ze gelijk ervaring op voor hun cv. Tegelijkertijd krijgen ze meer zicht op hun eigen kwaliteiten.

“Als ik de nieuwe leerweg had gedaan, had ik nu niet op het havo gezeten. Dan had ik waarschijnlijk geweten welke richting bij mij past. Dit had mij kunnen helpen bij het maken van een keuze en dan had ik nu op het mbo gezeten.”

Imane, havo

3.4 Perspectief op keuzemogelijkheden

Jongeren willen zelf een praktijkgericht programma kunnen kiezen

Als je jongeren spontaan vraagt hoeveel keuzeopties ze zouden willen hebben, is hun automatische reactie: “Zoveel mogelijk!”. Na er wat langer over te hebben nagedacht, komen zij hierop terug. Er moeten ook niet te veel keuzeopties zijn, want dat zorgt voor keuzestress. Ook moeten de keuzeopties overzichtelijk blijven. Volgens de jongeren zijn 12 keuzeopties niet meer overzichtelijk en worden de verschillen tussen de programma's bij dit aantal onduidelijk. Daarom stellen zij voor om het aantal keuzemogelijkheden terug te brengen naar 3 tot 5 programma's. Idealiter net zoals bij de profielkeuze: enkele behapbare, bredere programma's, die raken aan verschillende domeinen, zodat er altijd een kan aansluiten bij je interesses.

“Zelf kiezen is belangrijk. Maar 12 opties is wel veel. Iets minder keuzes zou overzichtelijker zijn. Bijvoorbeeld door een paar samen te voegen. Anders had ik het overzicht verloren toen ik zo jong was.”

Cas, havo

Keuze van praktijkgerichte programma afhankelijk van peers

Hoewel jongeren zeggen een praktijkgericht programma te kiezen dat het beste aansluit op hun interesses, is er nog een andere belangrijke factor die meespeelt in deze keuze: de

peer group. Jongeren leven in het hier en nu en zijn nog niet zodanig toekomstgericht dat ze zich koste wat het kost willen toewijden aan een schoolvak binnen hun interessegebied. Liever doen ze gezellige dingen samen met vrienden. Daarom spiegelen ze zich aan de keuzes van de vriendengroep: als veel vrienden hetzelfde vak gaan doen, zullen ze snel volgen. Een autonome keuze maken voor een vak dat bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling met het oog op de toekomst, staat ver van hen af en sluit niet aan op hun huidige behoeften.

“Wij mochten kiezen of we T&T of geschiedenis wilden doen. Nu hebben we eigenlijk niks met techniek, maar geschiedenis is helemaal saai. Toen hebben we met de vriendengroep besloten om toch T&T te doen. Door het samen te doen was het uiteindelijk wel leuk.”

Boyd, havo (doorstromer vanuit T&T)

Twijfel over optie om praktijkgericht programma op andere school te volgen

De meeste jongeren twijfelen of ze naar een andere school zouden gaan voor een praktijkgericht programma. Als hun vrienden op school blijven, zullen ze niet naar een andere school gaan voor het vak dat aansluit op hun interesses. Ze nemen genoegen met een minder interessant vak. De drempel om naar een andere school te gaan wordt verlaagd als de vriendengroep ook naar die andere school gaat.

“Naar andere school hiervoor? Haha, nee echt niet. Ik zou niet voor maar één onderdeel naar een andere school gaan. Ik ken daar toch niemand. Ik blijf dan liever gezellig met mijn eigen vrienden. Dus als zij ook gaan, dan ga ik wel met ze mee.”

Freek, vmbo-gl

Een enkeling is doelgericht en zegt naar een andere school te gaan voor een praktijkgericht programma, mits de programma's op hun eigen school geen bijdrage kunnen vormen aan de toekomst die zij voor zich zien. Indien de school een programma aanbiedt dat enigszins nuttig is voor hun toekomst, zullen zij liever op hun veilige en vertrouwde plekje blijven.

“Het ligt eraan. Ik wil later een eigen bedrijf starten, dus ik zou wel iets met economie en ondernemen willen doen. Dus als mijn school alleen techniek aanbiedt, dan zou ik daar niks aan hebben. Maar als ze wel iets aanbieden dat gerelateerd is aan economie zou ik dat eerder kiezen, dan dat ik naar een andere school zou gaan.”

Amra, mbo

Jongeren zouden zelf een wereld willen kiezen

Jongeren willen liever niet dat de school vier verplichte werelden aanbiedt. Het woord 'verplicht' wordt geassocieerd met 'geen zin' en 'stom'. Jongeren denken automatisch minder inzet te tonen als er geen keuzemogelijkheid is. Daarnaast zeggen ze hun motivatie te verliezen als de vier werelden onvoldoende aansluiten bij hun interesses. Tegelijkertijd zijn jongeren ook nog onbekend met de verschillende werelden en weten niet welke hen het meeste aanspreekt. Daarom zoeken ze ook naar enige sturing vanuit school. Jongeren vinden het daarom prima als een aantal werelden binnen het programma vastliggen, zodat ze hun blik kunnen verbreden. Wel willen ze de ruimte om in ieder geval één wereld te kiezen in de richting van een eigen interessegebied.

"Het is heel belangrijk om ook zelf een wereld te kunnen kiezen. Dit hoeven niet heel veel mogelijkheden te zijn, als je maar wel zelf ook wat mag kiezen. Dan kun je kiezen wat jij echt leuk vindt. Dat motiveert."

Viviënne, havo

Voorkeur om van verschillende werelden te proeven

Alle jongeren zien het belang om opdrachten binnen verschillende werelden te maken. Het biedt de mogelijkheid om beroepssectoren te verkennen. Ze kunnen hun blik op het werkveld verbreden, verschillende beroepen ontdekken en nadenken over hun eigen rol binnen die werelden. Sommige jongeren vanuit de pilot T&T geven aan dat ze de werelden niet zelf mochten kiezen, maar dat deze vastlagen. Hoewel ze liever ook zelf nog een keuze voor een andere wereld hadden willen maken, hebben ze wel verschillende werkvelden kunnen verkennen. Voor hen was de behoefte om zo'n breed mogelijk perspectief op het werkveld te vormen belangrijker dan hun behoefte aan keuzevrijheid. Ook huidige vmbo'ers (gtl) willen het liefst vier verschillende werelden ontdekken.

"Als je alle opdrachten binnen één wereld moet maken, ligt de focus op die wereld. Ik denk dat ik het heel moeilijk had gevonden om toen die keuze te maken. Het is makkelijker als je opdrachten doet in vier verschillende werelden. Zoals wij deden. Wij kregen van alles wat te zien."

Timo, mbo (doorstromer vanuit T&T)

School moet opdrachtgevers organiseren

De meeste jongeren zien het als taak van de school om opdrachtgevers te regelen. Allereerst omdat de school connecties heeft en jongeren niet. Ze vinden het spannend om dit zelf te moeten organiseren en hebben behoefte aan ondersteuning. Daarnaast denken ze dat bedrijven niet zitten te wachten op vmbo'ers: "Zij hebben geen tijd om irritante kinderen te begeleiden." Ook verwachten ze dat bedrijven denken dat vmbo'ers niet in staat zijn om hun problemen op te lossen, daar hebben ze immers mensen voor in dienst.

"Welk bedrijf gaat mij serieus nemen? Zij gaan echt niet denken dat ik hun problemen kan oplossen hoor. Het kost waarschijnlijk superveel tijd, zonder dat je resultaat hebt. Op deze manier wordt de opdracht mega ingewikkeld. Laat kinderen op vmbo soms ook nog even kind zijn. Stuur ze niet meteen de volwassen wereld in."

Ava, havo

"Ik raak een beetje in paniek. Ik zou liever hebben dat de school de opdrachtgevers regelt. School heeft een veel groter netwerk. Ik zou niet weten wie ik kan benaderen. Weet niet waar te beginnen. Ik kan dit helemaal niet!"

Denise, vmbo-tl

Een aantal jongeren wil aan het einde van 4e klas wel zelf een opdrachtgever zoeken. Dan hebben ze een beetje gezien hoe school dat doet en weten ze beter welke stappen ze moeten doorlopen. Toch moet school hier nog wel in begeleiden. Docenten moeten goed uitleggen wat leerlingen moeten doen en bijvoorbeeld meekijken op mails. Ook moet de school een lijst achter de hand hebben waar ze op terug kunnen vallen als het niet lukt om op tijd een opdrachtgever te vinden.

"Oh, ik vind dit wel leuk om te proberen. Maar dan pas in het 4^e jaar. Dan kan de school het in het 3^e jaar een beetje voordoen. Dan leer je daarvan."

Jeffrey, havo

Enkele jongeren zijn wel enthousiaster over het idee om zelf een opdrachtgever te regelen. Bijvoorbeeld wanneer hun ouders een groot sociaal netwerk hebben, de familie bestaat uit ondernemers, of als jongeren de drive hebben om zelf een onderneming te starten in de toekomst.

Zelf opdrachtgever regelen in het laatste jaar

Sommige jongeren vanuit de pilot T&T moesten zelf een opdrachtgever regelen tijdens hun laatste opdracht en kijken hier positief op terug. Ze hebben gedurende het praktijkgericht programma nuttige connecties gemaakt, mails leren opstellen, sociale vaardigheden opgedaan en zijn communicatief sterker geworden. Volgens hen mag de school de taak om zelf een opdrachtgever te regelen, toevoegen bij de laatste opdracht. Voorwaarde is wel dat ze voldoende tijd krijgen om zelf een opdrachtgever te zoeken en dat de school fungeert als vangnet.

3.5 De inhoud van praktijkgerichte programma's

A) Opdrachtgevers

Voorkeur voor echte bedrijven en organisaties

Het liefst maken jongeren levensechte opdrachten vanuit bedrijven en organisaties. Zo krijgen ze een realistisch beeld van opdrachten waar ze in het werkleven ook geconfronteerd mee kunnen worden. Daarnaast geven levensechte opdrachten het gevoel dat je echt een bijdrage levert. Mogelijk gaat de opdrachtgever ook daadwerkelijk iets doen met de aangedragen oplossingen. Dit vergroot de motivatie om inzet te tonen.

“Bij een verzonnen opdracht gebeurt er niks met je oplossing. Bij echte opdrachten vanuit bedrijven wordt er misschien wel nog wat mee gedaan. En het is voor echte mensen. Dus je neemt het gewoon serieuzer.”

Yassin, vmbo-tl

Fictieve opdrachten alleen als eerste opdracht

Verzonnen opdrachten voor verzonnen werkgevers vinden jongeren maar saai. Er is geen doel om naartoe te werken. Daarentegen zien ze ook een positief aspect: het is laagdrempelig. Als je fouten maakt, zijn er geen grote gevolgen aan verbonden. Ook zijn er geen belangrijke mensen uit het werkveld betrokken die oordelen vellen over je prestaties in de opdracht. Dit maakt verzonnen opdrachten geschikt om in te komen en ervaring op te doen met het type opdrachten. Jongeren vinden het dan ook fijn als de eerste praktijkgerichte opdracht een fictieve opdracht betreft.

“Ik zou het fijn vinden om te beginnen met verzonnen opdrachten. Dan is de druk nog niet zo hoog. Misschien zijn je ideeën dan nog niet zo goed. Dus kan je een beetje ervaring opdoen en fouten maken, want dan is dat nog niet erg.”

Amber, vmbo-gl

Jongeren werken ook graag aan (fictieve) praktijkgerichte opdrachten waar mbo'ers gedurende hun opleiding aan zouden werken. Dit is een nuttige voorbereiding op het mbo, maar alleen als de mbo-opleiding binnen hun interessegebied ligt of een potentiële keuze voor een vervolgopleiding is. Ze zien toegevoegde waarde om een keer langs te gaan bij de mbo-opleiding en zo alvast kennis te maken met de plek waar ze (mogelijk) naartoe gaan. Ze kunnen de sfeer proeven en ervaren of de opleiding bij ze past.

Jongeren zijn positief over contact met opdrachtgevers

Jongeren willen contact met de opdrachtgever. In het 3^e jaar van het vmbo is contact met opdrachtgevers eerder als “nice to have”. Jongeren zien persoonlijk contact nog niet zitten. Dit is te spannend, jongeren weten niet hoe ze het contact moeten aanpakken. Wel willen ze samen met de klas of hun projectgroepje de opdrachtgever bezoeken voor een rondleiding. Zo denken ze meer inspiratie te krijgen voor de invulling van de opdracht en doen ze gelijk kennis op over het bedrijf en het werkveld.

“Het is prima als school contact houdt met de opdrachtgever. Wel zou ik een keer langs willen gaan bij de opdrachtgever. Dan kan je de opdrachtgever even zien en krijg je een beeld bij hun probleem. Anders is het lastig om een oplossing te zoeken. Je moet het bedrijf wel een beetje kennen om een opdracht voor ze te kunnen maken natuurlijk.”

Flip, mbo

Het contact met de opdrachtgever is in het 4^e jaar een “must have”. Dit hoorden we ook sterk terug onder jongeren uit de pilot T&T. Niet alleen is het contact handig om vragen te stellen, ook zijn jongeren in het 4^e jaar al wat meer bezig om hun netwerk te vergroten. Daarnaast lijkt het jongeren gaaf om hun eindresultaat voor de opdrachtgever te presenteren. Bijvoorbeeld op kantoor, waar ze dan vertellen wat ze gemaakt hebben. Ze denken nuttige tips en feedback te krijgen, omdat de opdrachtgever het project op een andere manier benadert dan de docent.

“Het is superhandig om contact met de opdrachtgever te hebben. Als je vragen hebt of twijfelt, kun je even contact leggen. Zo leer je contact maken met mensen in een wat nettere vorm. En het is natuurlijk nuttig om vanuit de opdrachtgever te horen wat ze van je plan vinden. Zij moeten het beoordelen.”

Dieuwke, mbo (doorstromer vanuit T&T)

B) Opdrachtlocatie: jongeren willen vrijheid in keuze voor binnen en buiten de school

Jongeren willen opdrachten zowel binnen als buiten de school uitvoeren. Binnen school willen jongeren planningen en taakverdelingen maken. Binnen school zijn ook leraren aanwezig, die ze kunnen aanspreken bij vragen. Buiten de schoolmuren willen jongeren het liefst informatie vergaren. Bijvoorbeeld door interviews te doen met mensen op straat of een expert. Ook willen jongeren de opdrachtgever bezoeken om een blik achter de schermen te werpen. Zo denken ze inspiratie op te doen voor de invulling van de opdracht. Let wel, jongeren willen taken onder schooltijd uitvoeren. Wanneer het werk vrije tijd in beslag neemt, willen ze er minder moeite voor doen.

“Ik zou beginnen in het klaslokaal om een plan te maken. Daarna zou ik bijvoorbeeld de straat op gaan om interviews te doen. Of ik zou een ondernemer opzoeken die zijn aanpak voor het probleem kan delen.”

Just, vmbo-tl

Sommige jongeren vinden dat de praktijkgerichte opdrachten niet in klassieke klaslokalen moeten worden uitgevoerd. Zij zien lokalen voor zich met leerpleinen, computers en eventuele praktische faciliteiten. Ze hebben behoefte aan een huiselijke sfeer met zitplekken die zich goed dragen voor groepsopdrachten, zoals grote banken en picknicktafels. Daarnaast moeten de ruimtes voldoende praktische faciliteiten bieden om ideeën voor de opdracht te kunnen uitwerken.

C) Leergebied overstijgende thema's

Op verzoek van OCW hebben we ook vier thema's voorgelegd die een mogelijke invalshoek vormen van waaruit men kan kijken naar de oplossingen die leerlingen aandragen in praktijkgerichte opdrachten. De vier thema's zijn duurzaamheid, globalisering, gezondheid en technologie. De thema's worden vanuit het onderwijsveld als belangrijk bestempeld voor alle leerlingen, omdat ze op wereldschaal spelen en iedereen er ook individueel de komende jaren mee te maken heeft. Hieronder leggen we kort uit hoe jongeren naar deze thema's kijken.

Jongeren stemmen in met belang van de vraagstukken

In de ogen van jongeren spelen binnen alle vier de thema's belangrijke vraagstukken. Overkoepelend zijn sommige thema's nog te abstract om er een voorstelling bij te maken. Ze kunnen niet aangeven hoe de thema's aan bod komen in het huidige onderwijs, laat staan bedenken hoe dit aan bod kan komen in het praktijkgericht programma. Hieronder lichten we kort toe welke associaties jongeren bij een thema hebben.

Duurzaamheid

Jongeren hebben een divers en breed beeld bij duurzaamheid en vinden dit ook belangrijk. Duurzaamheid is essentieel als we een toekomst willen op deze aarde. Onderwerpen die jongeren bij duurzaamheid vinden passen, zijn de vleesindustrie, vegetarisme en veganisme, dieren die uitsterven door opwarming van de aarde, verdwijnen van de natuur, klimaatverandering, elektriciteitsverbruik, verbruik van douchewater en CO2-uitstoot.

Technologie

Jongeren denken dat er een prominente rol is weggelegd voor technologie in de toekomst. Ze associëren technologie met innovatie, elektrische auto's, duurzame elektriciteit opwekken, 3D printers, drones en allerlei andere technische apparaten. Jongeren verschillen sterk in hoeverre ze zelf iets hebben met technologie (kan/wil ik daar zelf iets mee).

Gezondheid

Gezondheid gaat bij deze groep jongeren meer over zorgen voor mensen en je goed voelen (fit) in het moment. Niet zozeer over gezondheid op de lange termijn of een abstracter concept als de gezonde samenleving. Het is een relevant onderwerp, nu Covid-19 dagelijks in het nieuws is. Jongeren benoemen zelf de volgende onderwerpen bij het thema gezondheid: ziektes (bijv. Covid-19 en kanker), vaccinaties, ziekenhuizen, voeding en sport.

Globalisering

Globalisering is te abstract onder de huidige doelgroep. Ze weten niet wat het betekent of hebben er een verkeerd beeld bij.

Actualiteiten zijn interessante toevoeging

Toevoeging van actualiteiten maakt opdrachten interessanter. Jongeren denken meer kennis over actuele onderwerpen te hebben, omdat ze er meer van meekrijgen via sociale media en het nieuws. Daarnaast is er (waarschijnlijk) nog geen oplossing voor het probleem. Het geeft een goed gevoel om mee te zoeken naar oplossing waar de samenleving nu baat bij heeft. Dit maakt de opdracht relevant en stimuleert om een bijdrage te leveren.

D) Perceptie van de toekomstige naam

Positieve associaties bij mavo dan bij vmbo

Over het algemeen hebben jongeren liever een mavo-diploma dan een vmbo-diploma. Vmbo wordt gezien als een lager niveau dan mavo. Ook denken jongeren dat bedrijven eerder mensen met een mavo-diploma aannemen dan met een vmbo-diploma, zij beseffen niet dat kb-leerlingen ook gewoon naar niveau 4 in het mbo door mogen stromen. Tot slot is mavo ook een makkelijkere term. Jongeren zien dat mavo algemeen bekend is en dat iedereen begrijpt welk niveau dat is. Vmbo vraagt om meer uitleg.

“Ik heb mavo gedaan. Mavo komt veel bekender voor. Iedereen weet waar het voor staat. Dus is mavo makkelijk om te laten zien wat je hebt gedaan, ook als ik ga solliciteren denk ik.”

Nina, mbo

Vmbo past beter bij het praktijkgerichte programma

Hoewel mavo een positiever imago heeft, associëren jongeren mavo met theorie. En in hun ogen is de nieuwe leerweg meer dan alleen theorie. De nieuwe leerweg biedt namelijk ook perspectief op de praktijk. Daarom vinden ze de term vmbo beter passen.

“Mavo staat toch voor theorie? En vmbo ook voor praktijk. Dan past vmbo wel beter, want in de nieuwe leerweg ga je ook iets in de praktijk doen.”

Chris, havo (doorstromer vanuit T&T)

Ideeën voor een naam

We hebben jongeren ook gevraagd om zelf na te denken over een passende naam. De namen zijn te categoriseren in twee overkoepelende categorieën: de naam heeft een focus op het praktijkgerichte aspect of de naam heeft een focus op de keuzemogelijkheden.

Namen met een focus op het praktijkgerichte programma, zijn vmbo-pl (persoonlijke leerweg of praktijkgerichte leerweg), vmbo-bgl (beroepsgerichte leerweg), vmbo-pt (praktijk & theorie). Een groot risico bij dergelijke namen is, zoals eerder benoemd, dat jongeren de verkeerde associaties krijgen bij het onderwijs. Jongeren denken bij praktijkgericht aan werken met hun handen en associëren het met vmbo-basis en vmbo-kader.

Namen met een focus op de keuzemogelijkheden binnen de praktijkgerichte programma's, zijn vmbo-kl (keuzeleerweg), vmbo-vl (vrije leerweg), vmbo-breed en vmbo-tegel (programma samenstellen aan de hand van verschillende onderdelen, ofwel tegels). Ook deze namen brengen een risico met zich mee. Jongeren vinden het moeilijk om te kiezen op jonge leeftijd. Ze hebben vaak zorgen over keuzes en zoeken de keuzes niet graag op. Onbewust kan een naam met een focus op keuzemogelijkheden al keuzestress activeren.

Tijdens de gesprekken merkten we dat jongeren enthousiast raakten van de extra uitdaging die het praktijkgerichte programma te bieden heeft. De naam zou hierop moeten aansluiten en daarbij zou er verbinding gemaakt kunnen worden met de levensechte vraagstukken.

4. KANSEN & IDEEËN

4.1 Kansen

Uit de leerbehoeften en huidige ervaringen van jongeren komen verschillende kansen en ideeën voor scholen naar voren om het praktijkgerichte programma in de school neer te zetten. De kansen hebben we opgedeeld in twee overkoepelende categorieën.

1. Het praktijkgerichte programma speelt in op een sterke behoefte aan praktische vaardigheden
2. Het praktijkgerichte programma speelt in op LOB-behoeften van jongeren

We lichten de kansen kort toe en formuleren op basis van de input van jongeren een aantal concrete adviezen.

1. Het praktijkgerichte programma speelt in op een sterke behoefte aan praktische vaardigheden

Jongeren op het vmbo-gtl willen meer praktische vaardigheden opdoen, zoals samenwerken, zelfstandig werken, presenteren en plannen. Ze zien deze vaardigheden niet alleen als nuttig voor een vervolgopleiding (havo/mbo), maar ook voor het toekomstige werklevens. Ze zien voldoende kansen om deze vaardigheden op te doen in de praktijkgerichte programma's. Hieronder benoemen we voor elke vaardigheid enkele aandachtspunten. De focus ligt op hoe het praktijkgerichte programma aan kan sluiten bij de leerbehoeften van jongeren.

Samenwerken

Jongeren zien samenwerken als een belangrijke vaardigheid voor hun toekomst. Ze willen leren samenwerken door vaker groepsprojecten te doen. Dit missen ze in het huidige vmbo-gtl, maar staat centraal binnen de praktijkgerichte programma's.

- ➔ Denk na hoe je jongeren begeleidt bij de rol- en taakverdeling binnen groepsopdrachten, bijvoorbeeld door middel van workshops. Laat jongeren in een spelvorm achterhalen welke rollen bij hen passen.
- ➔ Zorg voor wisselende projectgroepjes binnen het praktijkgerichte programma en voorkom dat jongeren terugvallen op hun vertrouwde vriendengroep. Door met verschillende mensen samen te werken doen ze nieuwe sociale vaardigheden op.

Zelfstandig werken en initiatief nemen

Enerzijds hebben jongeren behoefte aan sturing vanuit docenten in de vorm van een duidelijke opdrachtbeschrijving, regels en randvoorwaarden. Anderzijds hebben jongeren ook behoefte aan autonomie en zelfstandig leren werken. Dit moet in balans zijn. Docenten moeten betrokken zijn en vragen stellen, maar niet alles voorkauwen.

- ➔ Bied een duidelijke opdrachtbeschrijving aan, waarin het doel van de opdracht en de randvoorwaarden voor het eindproduct beschreven staan. Bied jongeren in eerste instantie een duidelijk stappenplan. Laat ze in een latere fase meer vrij in het komen tot een doel.
- ➔ Geef voorbeelden van hoe jongeren aan informatie kunnen komen of inspiratie op kunnen doen. Denk aan een lijst met bedrijven, organisaties en namen van professionals die relevant zijn voor de opdracht. Denk aan plekken waar jongeren nuttige informatie kunnen vergaren of organisaties in dezelfde bedrijfstak. Bied dit

bijvoorbeeld aan als bijlage, maar laat jongeren zelf het initiatief nemen om hier iets mee te doen.

- ➔ Bied jongeren de faciliteiten die ze nodig hebben om zelfstandig en in groepjes te werken. Creëer leerpleinen met computers en andere praktische faciliteiten. Zorg voor zitplekken die zich goed lenen voor groepsopdrachten, zoals picknicktafels.

Presenteren

Jongeren vinden het belangrijk om goed te kunnen presenteren, maar vinden het ook spannend omdat ze er onvoldoende mee oefenen. Zorg er daarom voor dat jongeren stapsgewijs ervaring opdoen met presenteren en zelfvertrouwen krijgen in hun eigen kunnen. Start met korte presentaties voor kleinere groepjes en bouw op naar langere presentaties voor grotere groepen.

- ➔ Laat leerlingen in het derde jaar gedurende het project meerdere mini-presentaties geven aan andere groepjes. Zo kunnen ze elkaar feedback geven en op een laagdrempelige manier ervaring opdoen met presenteren.
- ➔ Breid dit in het vierde jaar uit naar grotere groepen. Laat projectgroepjes tussentijdse ideeën pitchen voor de klas en de docent.
- ➔ Laat leerlingen in het derde jaar hun eerste ideeën tussentijds pitchen aan de opdrachtgever. Dit hoeft niet direct voor een grote groep, maar wel voor iemand die verstand heeft van het onderwerp. Zo leren jongeren ook omgaan met feedback vanuit de praktijk.
- ➔ Sluit elke opdracht af met een klassikale eindpresentatie per projectgroep. Laat de leraar van tevoren een korte les geven over de tips en tricks voor presenteren, zodat jongeren weten waar ze op kunnen letten.

Plannen en organiseren

Een groot deel van de vmbo'ers geeft aan niet te kunnen plannen, door gebrek aan ervaring. Sommige jongeren raken dan ook in paniek wanneer de opdracht geen planning of stappenplan bevat. Hoewel jongeren het belangrijk vinden om te leren plannen, hebben ze, zeker in het begin, behoefte aan begeleiding.

- ➔ Geef leerlingen in het derde jaar van het praktijkgerichte programma een voorbeeld van een stappenplan/planning, zodat leerlingen weten welke stappen ze moeten doorlopen om de opdracht goed uit te voeren. Laat ze aan de hand van het voorbeeld samen met hun projectgroepje een planning maken, en deze bespreken met de leraar. De leraar stelt kritische vragen en helpt jongeren op weg.
- ➔ Nadat jongeren ervaring hebben opgedaan met het plannen van opdrachten in het derde jaar, ligt er ruimte om ze in het vierde jaar zelf een plan van aanpak te laten bedenken.
- ➔ Zorg na afloop dat ieder projectgroepje een evaluatiemoment heeft met de docent. Zo kunnen jongeren samen met de docent evalueren wat er goed ging in het proces en wat er de volgende keer beter zou kunnen met betrekking tot de planning en uitvoering van de planning.

2. Het praktijkgerichte programma speelt in op LOB-behoeften van jongeren

De praktijkgerichte opdrachten lenen zich goed voor een combinatie met LOB. De grootste kans met betrekking tot LOB-behoeften ligt in de samenkomst van de twee LOB-thema's: jezelf en je toekomst ontdekken. Hieronder benoemen we enkele ideeën hoe de praktijkgerichte opdrachten gecombineerd kunnen worden met LOB.

- ➔ Laat de opdrachtgever niet alleen de opdracht uitleggen, maar ook vertellen over het werkveld, het bedrijf en de verschillende beroepen binnen het bedrijf. Wanneer jongeren deze informatie vanuit verschillende opdrachtgevers krijgen, kunnen ze zich oriënteren op zeer uiteenlopende beroepen. Het meest aansprekend is als de opdrachtgever fysiek langskomt op school of als jongeren zelf langs kunnen gaan bij een bedrijf. Zo hebben jongeren de mogelijkheid om aanvullende vragen te stellen. Daarnaast maakt de interactie het verhaal levendiger. Een filmpje met een uitleg van de opdracht en rondleiding door het bedrijf kan ook.
- ➔ Combineer de praktijkgerichte opdrachten met kwaliteitenreflectie binnen LOB. Jongeren hebben hier grote behoefte aan. Het liefst horen ze van iemand anders (ouder, mentor of vrienden) waar ze goed in zijn en wat voor beroep bij hen zou passen. Speel hierop in door jongeren te laten reflecteren op hun eigen kwaliteiten op basis van hun ervaringen binnen praktijkgerichte opdrachten.
- ➔ Combineer de praktijkgerichte opdrachten met oriëntatie op het werkveld. Laat jongeren zich in LOB verdiepen in de werelden binnen de praktijkgerichte programma's. Laat ze bijvoorbeeld in hun projectgroepjes brainstormen over beroepen in de wereld waar ze een opdracht in maken, om zo hun blik op het werkveld te verbreden.
- ➔ Laat eventuele (beroepen)testen aansluiten op de verschillende werelden binnen het praktijkgerichte programma. Laat jongeren eerst opdrachten maken in een wereld. Laat ze na de opdracht een beroepentest maken over die wereld. Ze hebben dan een beter beeld van de context, waardoor de uitkomst van de test ook beter geplaatst kan worden.

Ideeën van jongeren:

De opdrachtgever komt eerst vertellen over het werkveld, het bedrijf en de verschillende beroepen binnen het bedrijf. Daarna vertelt hij over de opdracht.	We kunnen dan een rondleiding vragen op het kantoor van de opdrachtgever. Dan kunnen we een beetje zien hoe het werklevens eruitziet.	Na afloop zou ik willen praten met de docent over wat ik goed kan en waar ik nog aan moet werken. Misschien kan hij mij ook vertellen wat voor baan ik later goed zou kunnen doen.	Als ik een beetje ervaring heb in een wereld die mij aanspreekt, kan ik daarna een beroepentestje over die wereld maken.
--	---	--	--

4.2 Ideeën en adviezen voor de invulling van praktijkgerichte programma's

Volgend op de kansen formuleren we een aantal ideeën met betrekking tot de invulling van de praktijkgerichte programma's. De nieuwe leerweg staat voor enkele uitdagingen, waar we drie concrete adviezen aan koppelen:

1. De nieuwe leerweg vraagt om een duidelijk en overzichtelijk keuzeaanbod
2. De praktijkgerichte programma's vragen om een duidelijke opbouw van de opdrachten door scholen
3. Belang van een duidelijke omschrijving (frame)

Zorg voor een overzichtelijk keuzeaanbod

Jongeren hebben geen ervaring met de nieuwe leerweg. Ze weten niet wat de verschillende labels van de praktijkgerichte programma's betekenen. De verschillende werelden binnen de praktijkgerichte programma's maken het extra ingewikkeld. Ze

hebben daarom behoefte aan bondige informatie over de verschillen tussen praktijkgerichte programma's en de inhoud van de verschillende werelden. Het liefst kiezen ze zelf de werelden voor een opdracht. Tegelijkertijd zoeken ze ook naar sturing vanuit school omdat ze niet goed weten welke werelden hun aanspreken. Ook hier moet worden gezocht naar balans tussen sturing vanuit school en de autonomie van jongeren.

- ➔ Laat jongeren zelf een praktijkgericht programma kiezen. Het liefst hebben ze keuze uit 3 tot 5 keuzeopties. De keuzeopties moeten divers zijn en aan verschillende domeinen raken.
- ➔ Het idee dat de school de vier werelden voor de opdrachten bepaalt, roept weerstand op onder jongeren. Jongeren willen ook zelf invloed hebben op de keuze voor in ieder geval één of twee werelden.
- ➔ Neem jongeren aan de hand in de ontdekkingsreis van de werelden. Omdat jongeren onbekend zijn met de verschillende werelden en niet weten welke hen het meeste aanspreekt, mag de school hierin wel het voortouw nemen. Leg bijvoorbeeld de eerste (twee) wereld(en) vast en laat ze kennismaken met wat zo'n wereld inhoudt. Laat ze vervolgens zelf de overige werelden kiezen.
- ➔ Ontneem jongeren niet de kans om twee keer een opdracht in dezelfde wereld uit te voeren. Zo hebben jongeren de vrijheid om bij enthousiasme, nogmaals een opdracht in dezelfde wereld te maken.
- ➔ Laat de school de opdrachtgevers regelen. Jongeren vinden het niet alleen spannend om een opdrachtgever te moeten regelen, ze zien het ook als tijdrovend gedoe. Zoeken naar een opdrachtgever kan wel onderdeel worden gemaakt van de opdrachten in het vierde leerjaar. Dan hebben ze meer ervaring met het type opdrachten en hebben ze meer zelfvertrouwen. Het kan in de eerste drie opdrachten wel als optie worden aangeboden.

Zorg voor structuur en een duidelijke opbouw van de opdrachten door scholen

Jongeren in het vmbo-gtl werken het liefst naar een vastgesteld doel toe aan de hand van concrete stappen. Het is daarom van belang dat leerlingen in het eerste jaar van het praktijkgerichte programma (klas 3) voldoende begeleiding krijgen, zodat ze ervaring opdoen met de vrijheid en de mogelijkheden binnen de opdrachten. Deze ervaring kan jongeren het vertrouwen geven om in het laatste jaar zelfstandiger aan de slag te gaan.

- ➔ Begin in het derde leerjaar met een fictieve opdracht, waar geen echte opdrachtgever bij betrokken is. Zo kunnen jongeren op een laagdrempelige manier kennismaken met het type opdrachten en de verwachtingen die hierbij komen kijken. Ook geeft het jongeren ruimte om te leren van fouten maken.
- ➔ Een logische vervolgstap is een 'oude' opdracht vanuit een echte opdrachtgever. Hierdoor wordt de relevantie van de opdracht ietwat opgeschroefd. Zo blijft de opdracht laagdrempelig en kunnen jongeren nog steeds fouten maken, maar doen ze wel al sociale vaardigheden op in het contact met de opdrachtgever. Omdat het om een oud probleem gaat, kan de opdrachtgever na afloop ook terugkoppelen over hun eigen oplossing voor het probleem. Zo kunnen jongeren de oplossingen vergelijken, wat weer kan bijdragen aan hun leerproces.
- ➔ Geef jongeren in het vierde leerjaar meer vrijheid. Laat leerlingen aan de slag gaan met een actuele opdracht van een bestaande opdrachtgever. Jongeren worden enthousiast van actuele opdrachten. Dit geeft hen het gevoel een echte bijdrage te kunnen leveren: "Misschien kan echt iets met je oplossing gedaan worden." Geef jongeren meer vrijheid in het contact met de opdrachtgever, zodat ze zichzelf ook ontwikkelen in hun sociale vaardigheden. Laat ze bijvoorbeeld in hun projectgroepje een bezoek aan de opdrachtgever regelen.

- ➔ Bied de optie aan om een opdracht vanuit het mbo te maken. Zo worden jongeren gestimuleerd om op tijd na te denken over het mbo. Ook kunnen ze alvast de sfeer gaan proeven op een mbo-instelling.
- ➔ Vanuit de pilot T&T gaven jongeren aan voldoende zelfvertrouwen te hebben opgebouwd om zelf een opdrachtgever en bijhorende opdracht te regelen voor de laatste opdracht. Laat jongeren vrij in deze opdracht, maar zorg dat docenten met een toezienend oog meekijken.
- ➔ Zorg dat er altijd voldoende begeleiding is van docenten. De docenten dienen als vraagbaak en blijven continu betrokken in de voortgang van projecten. Daarnaast is het belangrijk dat docenten in het laatste jaar van het praktijkgerichte programma een vangnet blijven vormen voor jongeren die de vrijheid in de opdracht niet kunnen overzien of dit te spannend vinden.

Tabel 1. Een voorbeeld van een stapsgewijze opbouw van een praktijkgericht programma

Jaar 3		Jaar 4	
Opdracht 1	Opdracht 2	Opdracht 3	Opdracht 4
Type opdracht - School regelt opdrachtgever. - Fictieve opdracht: niet bestaande opdrachtgever, probleem vanuit school, oud probleem voor bestaande opdrachtgever of opdracht vanuit het mbo. Contact - Geen betrokken opdrachtgever - Optie: Bedrijfsbezoek bij een bedrijf dat soortgelijke opdrachten behandelt. Eindpresentatie - Eindpresentatie voor docent. - Docent geeft feedback en beoordeeld.	Type opdracht - School regelt een opdrachtgever. - Fictieve opdracht: probleem vanuit school, oud probleem voor bestaande opdrachtgever of opdracht vanuit het mbo. Contact - Met de klas op bedrijfsbezoek. Eindpresentatie - Eindpresentatie voor docent en opdrachtgever. - Docent beoordeeld. - Opdrachtgever vertelt na afloop over eigen oplossing.	Type opdracht - School regelt een opdrachtgever. - Levenschte opdracht: een actueel probleem oplossen voor een bestaande opdrachtgever. Contact - Met projectgroepje tussentijds bij opdrachtgever langs. - Tussentijds contact voor vragen. Eindpresentatie - Eindpresentatie voor docent en opdrachtgever. - Opdrachtgever en docent geven feedback en beoordelen.	Type opdracht - Leerlingen regelen zelf een opdrachtgever + opdracht. - Afhankelijk van de opdrachtgever een actueel of oud probleem. Contact - Leerlingen zijn verantwoordelijk voor contact met opdrachtgever: bedrijfsbezoek, tussentijds contact, inplannen eindpresentatie. Eindpresentatie - Eindpresentatie voor opdrachtgever. - Opdrachtgever geeft feedback en beoordeeld.

Belang van een duidelijke omschrijving (frame)

Hoewel een groot deel van de jongeren positief is over de nieuwe leerweg, roept de beschrijving ook enkele twijfels op. Het is belangrijk om die twijfels in de communicatie weg te nemen. Besteed in de communicatie daarom aandacht aan de volgende punten:

- ➔ Het is met name belangrijk om opheldering te geven over de verschillen tussen vmbo-gl en tl nu en de nieuwe leerweg straks. Zorg dat jongeren en ouders weten wat er nieuw is aan de nieuwe leerweg, en wat de nieuwe leerweg anders maakt dan het huidige vmbo-gtl. Voorkom dat jongeren het idee krijgen dat het onderwijsniveau achteruitgaat door de samenvoeging van vmbo-gl en vmbo-tl.

- ➔ Benadruk dat het praktijkgerichte programma niet bepalend is voor welke vervolgopleiding jongeren kunnen doen. Leg de focus op de mogelijkheden van het praktijkgerichte programma: je gaat vakinhoudelijke kennis leren toepassen in een levensechte leeromgeving.
- ➔ Geef het praktijkgerichte programma een andere naam, waarin geen “praktijk” voorkomt. Praktijk wordt geassocieerd met vmbo-basis en vmbo-kader. Kies een term waarin de uitdaging centraal staat: uitdagingen van echte organisaties (relevantie).
- ➔ Zorg ook voor een korte en heldere uitleg van (1) de praktijkgerichte programma's en (2) de werelden. Jongeren weten nog niet goed wat de verschillende keuzes inhouden en weten daarom ook niet wat hun aanspreekt.
- ➔ Breng in kaart wat de nieuwe leerweg toekomstige havisten kan brengen. De grootste twijfel die heerst onder jongeren is gerelateerd aan de vraag hoe het praktijkgericht programma kan voorbereiden op het havo. Jongeren zien de praktijkgerichte opdrachten als nadeel voor de overstap naar het havo, omdat ze met vijf theorievakken een theorievak tekortkomen voor het doorstroomrecht. Echter op dit moment moeten jongeren ook al een vak extra volgen, dat hebben ze nu niet scherp. Neem in de communicatie daarom de angst weg onvoldoende vakinhoudelijke kennis op te doen voor het havo. Benadruk ook dat de nieuwe leerweg een goede voorbereiding is op het havo, omdat ze nuttige vaardigheden opdoen zoals zelfstandig werken, plannen en onderzoek doen.

Zorg voor een passende naam

Aangezien jongeren enthousiast raakten van de extra uitdaging die de praktijkgerichte programma's te bieden hebben, liggen hier kansen voor de naamgeving van de nieuwe leerweg. Idealiter maakt de naam verbinding met de levensechte opdrachten uit de praktijk.

